

RĂZBOIUL FEDERAȚIEI RUSE ÎMPOTRIVA UCRAINEI: COMPONENTA COGNITIVĂ

Locotenent Georgiana BLĂJAN

Centrul de Operații Psihologice „Samoilă Mârza”, București

DOI: 10.55535/GMR.2025.3.21

The global competition among major powers is taking on new dimensions in the context of technological evolution, particularly with the emergence of new forms of conflict. The war between the Russian Federation and Ukraine marks a transformation in modern warfare, highlighting the use of methods specific to cognitive warfare, in which information technologies, artificial intelligence, and media channels are employed to influence the perceptions, behaviors, and societal cohesion of the civilian population. Russia has made extensive use of such tools to shape specific narratives, induce confusion, and undermine Ukraine's informational resilience. This article aims to provide a perspective on the importance of the information space as a new strategic battlefield, illustrating specific practices of the Russian Federation's cognitive warfare in Ukraine.

Keywords: cognitive warfare; artificial intelligence; war in Ukraine; media literacy; cognitive superiority;

INTRODUCERE

Preocupările privind componenta cognitivă a războiului, abordată în doctrina pentru operații informaționale a NATO ca dimensiune a mediului informațional, au crescut semnificativ în ultimii ani, în special din cauza dificultății de identificare a amenințărilor specifice. Odată cu dezvoltarea mijloacelor propagandistice întrebuințate de Federația Rusă împotriva Occidentului, Alianța Nord-Atlantică a acordat o atenție sporită necesității obținerii avantajului cognitiv, ceea ce a condus la conceptualizarea termenului de „*cognitive warfare*” (preluat în limba română ca „*război cognitiv*”) (NATO Cognitive Warfare Concept, 2025).

Deși au existat controverse legate fie de asemănarea acestui concept cu alte noțiuni înrudite, fie de dificultățile în definirea sa ca domeniu distinct sau ca dimensiune, importanța aplicării sale este incontestabilă, în special în contextul progreselor tehnologice în inteligența artificială și al inovațiilor în științele cognitive, aspecte considerate fundamentale pentru valorificarea acestei dimensiuni la o scară mult mai largă.

În prezent, cel mai relevant exemplu al aplicării războiului cognitiv este în cadrul conflictului din Ucraina, unde Federația Rusă a folosit intens acest tip de război pentru a influența nu doar percepțiile populației ucrainene, ci și opinia publică internațională. Conducerea de la Moscova beneficiază de o experiență îndelungată în acest domeniu, fiind adesea adusă în discuție în contextul manipulării informației și controlului mediatic. Astfel, prin campanii elaborate de dezinformare, manipulare a mediului informațional și prin controlul strict al fluxului de informații interne, Rusia a încercat să erodeze încrederea în instituțiile ucrainene și să divizeze societatea. Această strategie a fost menită să compenseze anumite deficiențe din punct de vedere al capacităților militare convenționale, oferind un avantaj strategic prin afectarea deciziilor și comportamentelor adversarului. În plus, aplicarea tehnologiilor avansate, cum ar fi inteligența artificială și platformele digitale, a amplificat impactul acestor acțiuni.

Luând în considerare cele menționate, prezentul articol propune o analiză a evoluției conceptelor ce stau la fundamentarea termenului de „*cognitive warfare*”, culminând cu abordarea aplicării războiului cognitiv în strategia Rusiei împotriva

Ucrainei. În final, articolul conturează perspectivele de dezvoltare ale conceptului de război cognitiv, evidențiind nu doar implicațiile sale strategice și tehnologice în conflictele actuale și viitoare, ci și dimensiunile etice asociate, precum și necesitatea creșterii rezilienței societăților în fața acestui tip de amenințare.

ABORDĂRI TEORETICE ALE CONCEPTULUI DE COGNITIVE WARFARE

Termenul de „*cognitive warfare*” a fost subiectul unor dezbateri semnificative în literatura de specialitate, fie din cauza similitudinilor asociate cu alte forme de conflict preexistente, fie din pricina interpretărilor variabile ale definițiilor propuse, care nu indicau o evoluție conceptuală substanțială față de cadrele teoretice anterioare. Cu toate acestea, utilizarea unor instrumente de către anumiți actori în modelarea mediului informațional, în scop propriu, dar și dezvoltarea exponențială a tehnologiei, atrag după sine necesitatea abordării unui astfel de concept. Pentru a contura o înțelegere cât mai amplă și nuanțată a conceptului de război cognitiv, vom analiza o serie de definiții relevante din literatura de specialitate.

Perspectiva abordată de Federația Rusă

Federația Rusă deține una dintre cele mai vechi și consolidate tradiții în utilizarea instrumentelor de influență psihologică, dezinformare și manipulare strategică, cu rădăcini care preced cu mult apariția conceptelor moderne de război cognitiv. În acest context, doctrina militară rusă poate fi analizată temporal prin prisma mai multor concepte-cheie, cum ar fi: „*Maskirovka*”, „*Programul de măsuri active*”, „*Controlul reflexiv*” și „*Războiul de generație nouă*”. Deși fiecare dintre noțiunile menționate are trăsături distincte, ele se află într-o relație de continuitate doctrinară, reprezentând etape succesive în rafinarea modului în care Rusia concepe și desfășoară operațiuni de influență și conflict indirect.

Termenul de „*Maskirovka*”, adesea tradus insuficient sub forma de „*camuflaj*”, reprezintă fundamentul tradițional al înșelării militare specifice Rusiei secolului XX. Conceptul își are originea încă din 1904, odată cu apariția primei școli specifice, Școala de Studii Superioare (Bouwmeester, 2017). O abordare a diversiei militare poate fi explicată mai concret prin folosirea unui „*ansamblu de măsuri concepute pentru a deruta inamicul cu privire la prezența și dispunerea forțelor, starea lor, nivelul de pregătire, acțiunile și planurile acestora*” (Bechis, 2020, p. 122). Deși, din punct de vedere istoric, există antecedente în aplicarea unor măsuri

similare încă din cele mai vechi timpuri (filosofia lui Sun Tzu – „Întreaga artă a războiului se bazează pe înșelăciune”), adaptarea Maskirovka a acoperit o sferă mai vastă, vizând „o manipulare rațională, fie prin diseminarea unor informații contradictorii, fie prin susținerea unor concluzii false” (Anuța, 2016, p. 45). Apogeul metodei a fost atins în timpul celui de-Al Doilea Război Mondial, prin succesul obținut împotriva trupelor germane; rezultat ce a fost explicat ulterior (Don Levine, 1960 apud Zimmer, 2013) prin faptul că „guvernul era, în esență, un aparat de contrainformații. A fost conceput în 1903 de Lenin ca o operațiune de contrainformații împotriva regimului țarist și a rămas o conspirație de atunci încoace”, sugerând că ideologia rusă a fost de multă vreme strâns legată de practici de dezinformare și control al informațiilor, a căror amploare depășea considerabil capacitățile celorlalți actori.

Programul de „Măsură active” (în limba rusă, „Aktivnye Meropriyatiya”) a fost menit să depășească considerabil termenul precedent, fiind operat mai degrabă de structuri ale statului (servicii de informații, agenții guvernamentale) pentru a atinge obiective strategice, fără a recurge la forța militară. Datarea termenului este destul de vagă, fiind considerat că Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste (URSS) l-a folosit începând cu a doua parte a anilor '50 pentru a descrie un ansamblu de operațiuni ascunse și negabile, de influență politică sau de subversiune. De asemenea, includeau (dar nu se limitau) la înființarea de organizații paravan, sprijinirea mișcărilor politice aliate, orchestrarea de tulburări interne și răspândirea de dezinformare (Galeotti, 2019). Potrivit aceluiași autor, conceptul a fost descris în Dicționarul de contrainformații (1972) al Școlii Superioare „Felix Dzerjinski” a KGB, ca fiind utilizat în activitățile de contrainformații de către organele de securitate ale statului, incluzând proiecte care urmăreau consolidarea poziției spionilor în tabăra inamicului și în proximitatea acestuia, acțiuni de dezinformare direcționate împotriva adversarului, operațiuni de compromitere și demoralizare, transferul pe teritoriul URSS al unor persoane cu valoare operațională specială, obținerea de informații de interes strategic și altele asemenea.

Teoria „Controlul Reflexiv”(CR) este cel mai des întâlnită în literatura de specialitate privind introducerea domeniului „Cognitive Warfare” în asociere cu Federația Rusă. Formulată pentru prima dată în Uniunea Sovietică în anii '60 de către Vladimir Lefebvre, a atras interesul în rândul cercurilor militare sovietice și a determinat adoptarea de armata sovietică a conceptului abia la sfârșitul anilor '70. Controlul reflexiv este de cele mai multe ori examinat ca „un mecanism de influențare

a procesului decizional dintr-un stat și presupune transmiterea de informații fabricate (parțial adevărate, parțial false) către adversar, pentru a-l determina să ia o decizie voluntară, favorabilă intereselor inițiatorului acțiunii.” (Teoria controlului reflexiv în logica războiului hibrid, 2017). Așadar, controlul reflexiv este considerat ca fiind o componentă importantă în evoluția doctrinei rusești prin prisma faptului că depășește nivelurile tactic și operativ, asociate principiului „*Maskirovka*”, având un impact strategic în perioada Războiului Rece.

Cea mai actualizată abordare privind utilizarea manipulării la nivel strategic este „*Doctrina Gherasimov*”, rezultată în urma unui articol scris de generalul rus Valeri Gherasimov, șeful Statului Major General al Forțelor Armate ale Federației Ruse, în 2013, și tradus în engleză prin „*The Value of Science Is in the Foresight New Challenges Demand Rethinking the Forms and Methods of Carrying out Combat Operation*”. Viziunea autorului a făcut referire la tendința de estompare a graniței dintre război și pace, dar și la faptul că „*accentul metodelor aplicate în conflicte s-a mutat în direcția utilizării extinse a măsurilor politice, economice, informaționale, umanitare și a altor mijloace nemilitare – aplicate în coordonare cu potențialul de protest al populației*.” (Gherasimov, 2013, p. 1). Această descriere nu a făcut decât să amplifice interesul acordat de Federația Rusă în aplicarea instrumentelor non-cinetice pentru dobândirea avantajului cognitiv.

În cele din urmă, conceptele practicate de Rusia, asociate războiului cognitiv, nu sunt o inovație a erei Putin, ci o strategie cu rădăcini istorice adânci. Totuși, sub conducerea sa, formele de influență au fost perfecționate și operate pe scară largă, fiind introdus un nou instrument-cheie, și anume populația civilă, un mijloc tot mai utilizat în vederea modelării mediului informațional.

Abordarea interdisciplinară

Noțiunea de „*cognitive warfare*” a fost preluată atât în literatura militară, cât și în cea academică, mai mulți experți în domeniu devenind conștienți de modul în care tehnologia a fost folosită pentru a influența evoluția anumitor curente în mai multe state.

Componenta cognitivă a fost studiată acum mai multe decenii, în timpul interpretării succesului Controlului Reflexiv de URSS. Literatura de specialitate (Chotikul, 1986, p. 43) menționa că „*procesele cognitive ale unui individ rezultă din reflectarea lumii materiale în mintea umană*”, motiv pentru care doctrina sovietică era axată pe a influența condițiile mediului cu scopul de a constrânge inamicul să acționeze în consecință.

Începând cu 2019, conceptul a fost adoptat de mai mulți autori care l-au asociat în mod special cu exploatarea sa de către Federația Rusă sau China, evidențiind faptul că este vorba despre „o strategie concentrată pe alterarea modului de gândire a unei populații țintite, care determină în final comportamentul” (Backes, Swab, 2019 apud Deppe, Schaal, 2024). O definiție mai cuprinzătoare surprinde războiul cognitiv ca fiind „o formă neconvențională de conflict care utilizează instrumente cibernetice pentru a modifica procesele cognitive ale inamicului, a exploata prejudecățile mentale sau gândirea reflexivă și a provoca distorsiuni ale gândirii, influențând luarea deciziilor și împiedicând acțiunile, cu efecte negative atât la nivel individual, cât și colectiv.” (Bernard, Cluzel, 2020, p. 2), aceasta introducând tehnologia ca mijloc de transmitere a mesajelor cu caracter manipulator.

Concepția NATO

Primul membru al NATO care a invocat termenul de „cognitive warfare” au fost Statele Unite ale Americii (2017), cu scopul de a descrie mijloacele de care dispune un actor pentru a manipula mecanismele cognitive ale unui inamic sau ale populației, în vederea slăbirii, pătrunderii, influențării sau chiar subjugării ori distrugerii acestuia (Ib.).

În concepția NATO, termenul a fost oficializat și promovat începând cu anul 2020 de către NATO Innovation Hub, printr-o serie de rapoarte strategice care definesc războiul cognitiv ca o formă avansată de conflict ce vizează nu doar controlul informației, ci și procesul cognitiv al indivizilor – percepțiile, emoțiile, memoria și capacitatea de luare a deciziilor. Dezvoltarea unui concept comun în cadrul Alianței a reprezentat o necesitate generată de acțiunile ostile desfășurate în sfera războiului cognitiv împotriva unor state membre, motiv pentru care, în procesul de fundamentare a cadrului conceptual, au fost integrați inclusiv reprezentanți ai mediului academic și ai centrelor de analiză.

Conform NATO Cognitive Warfare Concept (2025, p. 5), termenul este redat ca fiind: „lupta pentru superioritate cognitivă. Competiția în acest mediu constă în activități deliberate și sincronizate, de natură militară și non-militară, desfășurate de-a lungul întregului spectru al competiției, având ca scop obținerea, menținerea și protejarea avantajului cognitiv”. De asemenea, documentul evidențiază relevanța „cognitive warfare” și prin prisma dezvoltării unor tehnologii, precum militarizarea nanotehnologiilor, biotehnologiilor și augmentării umane, astfel încât configurarea viitoarelor conflicte nu va mai aparține exclusiv sferei informaționale.

Perspectiva preluată de China

Strategii chinezi au identificat valoarea spațiului cognitiv încă de la începutul anilor 2000. În ultimii ani, China a acordat o atenție sporită potențialului utilizării neuroștiinței și inteligenței artificiale, nu doar în domeniul medical, ci și pentru dezvoltarea unor tehnologii avansate de ultimă generație.

Proiectul „*The China Brain*” (CBP) a devenit, din nou, o prioritate în anul 2021, deși a fost amânat vreme de cinci ani, din cauza unor probleme ce țin de etica utilizării acestuia (Normile, 2022). Guo Yunfei (președintele Universității de Inginerie Informațională din cadrul Forțelor de Sprijin Strategic ale Armatei Populare de Eliberare) a susținut că, *„dintre domeniile fizic, informațional și cognitiv, domeniul cognitiv va fi, în cele din urmă, principalul câmp de confruntare militară între marile puteri. Lupta în mediul cognitiv afectează direct creierul, influențând emoțiile, motivațiile, judecățile și acțiunile – și poate chiar controla creierul inamicului.”* (The Future of China’s Cognitive Warfare: Lessons from the War in Ukraine, 2020).

Deconflictizarea conceptelor

Caracterul inovator al termenului și lipsa unei doctrine specifice lasă adesea loc de interpretări sau interschimbări între războiul cognitiv și alte noțiuni precum *„operațiile psihologice”* (PsyOps) sau *„războiul informațional”*.

Spre deosebire de PsyOps, utilizat exclusiv în domeniul militar asupra unei anumite audiențe țintă, războiul cognitiv propune o abordare mai extinsă, care integrează tacticile PsyOps, dar nu se limitează la acestea. Așadar, conflictul cognitiv utilizează mai multe instrumente de putere, la care se adaugă tehnologiile emergente, neuroștiințele și platformele digitale, pentru a controla comportamentul maselor de indivizi.

În ceea ce privește războiul informațional, acesta este abordat de NATO prin prisma protejării accesului la informații sensibile, interceptarea și exploatarea informațiilor adversarului, distrugerea infrastructurilor sale informaționale și perturbarea fluxurilor de comunicare, în timp ce războiul cognitiv extinde câmpul de acțiune, orientându-se nu doar asupra datelor sau canalelor de comunicare, ci asupra modului în care indivizii percep, procesează și reacționează la informație. Complementar, *„NATO Cognitive Warfare Concept”* (p. 4) menționează că termenul *„nu ar trebui interpretat greșit, ca fiind o simplă readaptare a comunicării strategice (StratCom). Operațiile informaționale (InfoOps), cele psihologice (PsyOps), respectiv activitățile de relații publice militare (MilPA), reprezintă doar o parte dintre capacitățile și funcțiile puse în practică în competiția zilnică pentru obținerea unui avantaj cognitiv”*.

INSTRUMENTALIZAREA RĂZBOIULUI COGNITIV ÎN STRATEGIA RUSIEI ÎMPOTRIVA UCRAINEI

Experiența Federației Ruse în utilizarea unor forme asociate războiului cognitiv este adânc înrădăcinată în istoria relațiilor cu statele din Occident, dar mai ales în menținerea controlului asupra teritoriilor aflate în spațiul ex-sovietic. În ciuda faptului că regimul Putin nu este primul cu viziuni expansioniste, axate pe dezinformare și manipulare a realității în scopul distorsionării comportamentelor, odată cu investirea sa în calitate de președinte, optica a fost îndreptată spre a controla informația și modul în care aceasta ajunge la cetățeni, tocmai pentru a o utiliza în scopul intereselor sale. Acțiuni de acest tip au fost inițial direcționate asupra propriilor cetățeni, Kremlinul introducând forme noi de control informațional în fiecare an, începând cu 2000. În prezent, orice exprimare care pare să contrazică agenda Kremlinului este pedepsită, cenzura fiind extinsă odată cu lansarea invaziei la scară largă a Ucrainei (Bugayova, Stepanenko, 2025). În ceea ce privește derularea războiului în Ucraina (2022), Rusia a folosit în mod eficient o serie de instrumente asociate componentei cognitive, pentru a compensa lacunele capabilităților convenționale, astfel încât succesele înregistrate nu ar fi fost posibile exclusiv prin intermediul mijloacelor militare. Pentru a oferi o imagine mai cuprinzătoare a ecosistemului de influențare a comportamentelor, utilizat de Federația Rusă împotriva Ucrainei, evoluția acestui mecanism va fi analizată atât din perspectiva anterioară conflictului, cât și după declanșare.

Înainte de 2022: pregătirea terenului informațional

Orientarea Ucrainei de la începutul anilor 2000 către o guvernare transparentă, de inspirație occidentală, a fost privită de autoritatea centrală rusă ca o amenințare directă la adresa regimului Putin. Așadar, Moscova a intensificat eforturile de război cognitiv extern, lansând campanii informaționale menite să submineze procesele democratice și să frâneze apropierea Ucrainei de Occident. Odată cu „*Revoluția Portocalie*”, în urma căreia a rezultat reluarea alegerilor prezidențiale și numirea unui candidat pro-european, în pofida protejatului lui Putin, Rusia a început să construiască și să disemineze narative despre separatism în Ucraina, narative care aveau să fie activate strategic în 2014, în cadrul operațiunii hibride de ocupare a regiunilor din estul și sudul țării (Ib.). Acestea au fost potențate și de alte mesaje, rezultate în urma protestelor organizate în cadrul Euromaidan (toamna anului 2013), mass-media rusă portretizând protestele ca „*o lovitură de stat neconstituțională care pune în pericol populația vorbitoare de limbă rusă*” (Hofirek, 2021, p. 11).

Efectele au constat în organizarea unor proteste anti-Euromaidan, de la Odesa până în regiunile Luhansk și Crimeea, culminând în cele din urmă cu momentul anexării Crimeei și declanșării conflictului în Donbas. Utilizarea de grupări proxy (prin intermediul protestatarilor) și elemente specifice dezinformării (prin narative conspiraționiste precum: abandonarea Ucrainei, implicit a Crimeei de către Occident; unitatea istorică și spirituală dintre Ucraina și Federației Rusă, respectiv rolul de apărător al Rusiei al statelor abandonate), au avut ca scop propagarea în rândul audiențelor din regiunile afectate, părerea că anexarea regiunilor nu reprezintă o agresiune, ci o restaurare istorică (Chiriac, 2021). Deși strategiile utilizate în Crimeea și Donbas au fost asemănătoare, finalitatea a fost diferită, având în vedere *„lipsa unei acțiuni decisive din partea forțelor regulate ruse, care a dus la transformarea conflictului într-un conflict înghețat.”* (Hofirek, p. 2).

După intervențiile militare din 2014, Rusia și-a recalibrat paradigma de securitate națională, culminând cu adoptarea noii Doctrine privind Securitatea Informațională (decembrie 2016). Documentul reflecta o viziune accentuat defensivă, prezentând Rusia ca o *„fortăreață cibernetică asediată”*. Doctrina sublinia amenințările venite din partea statelor străine – de la atacuri cibernetice și spionaj digital, până la influențe ideologice – propunând consolidarea controlului intern asupra internetului rusec, reducerea dependenței de tehnologiile occidentale și dezvoltarea capacităților interne în domeniul IT (Pynnöniemi, Kari, 2016). Asigurarea imaginii de victimă împotriva atacurilor occidentale a avut ca scop justificarea intențiilor maligne pe care Kremlinul intenționa să le pună în practică.

Mai mult decât atât, în același an, Putin a aprobat și Conceptul de Politică Externă al Federației Ruse, în cadrul căruia a fost întărit obiectivul de *„a consolida poziția mass-mediei și a mijloacelor de comunicare rusești în spațiul informațional global și a transmite perspectiva Rusiei asupra proceselor internaționale către o audiență internațională mai largă”*. În ultimul deceniu, Moscova a utilizat mai multe canale pentru diseminarea propagandei ruse la nivel internațional, atât prin utilizarea unor surse mediatice multilingve (RT, Sputnik și TASS), cât și prin site-uri proxy (News Front, SouthFront, Geopolitica.ru, Strategic Culture Foundation), care, deși nu sunt recunoscute de statul rus, sunt controlate indirect de acesta (Serviciul Român de Informații, 2020). Entitățile media controlate de stat au beneficiat de finanțări substanțiale pentru a difuza elemente de mesaj favorabile Kremlinului, în mai multe limbi și regiuni ale lumii. Scopul a fost de a construi o realitate paralelă, în care Occidentul este reprezentat ca fiind în declin moral, în contrast cu imaginea

unei Rusii prezentate ca apărătoare a valorilor tradiționale, a suveranității și a ordinii globale autentice. Un alt element important al strategiei a fost delegitimarea presei occidentale și cultivarea unei ambiguități informaționale, menite să erodeze capacitatea publicului de a distinge între adevăr și dezinformare, ducând în cele din urmă la demoralizarea maselor civile privind autenticitatea informațiilor transmise oficial de autorități.

În perioada 2014-2022, Rusia a continuat să testeze și să perfecționeze instrumentele asociate formei războiului cognitiv. Printre măsurile utilizate, s-au evidențiat: (1) **negarea credibilă** – prin care a respins implicarea directă în conflictul din Donbas, atribuind acțiunile unor „voluntari” sau „forțe locale”; (2) **ceața informațională**, prin difuzarea deliberată a unor versiuni contradictorii ale evenimentelor, respectiv (3) **desfășurarea campaniilor de influență** în Occident, testând metodele de manipulare cognitivă, aplicate ulterior și în contextul ucrainean. Această perioadă a marcat tranziția de la acțiuni fragmentare la o strategie coerentă, în care componenta cognitivă a devenit esențială pentru atingerea obiectivelor geopolitice ale Federației Ruse.

Invia din 2022: escaladarea războiului cognitiv

Rusia a folosit mijloace de război cognitiv inclusiv pentru a facilita războiul din Ucraina, astfel încât cu câteva zile înainte de invazia în Ucraina, președintele Putin și canalele media afiliate Rusiei difuzau în mod constant mesaje liniștitoare, afirmând că Rusia nu are nicio intenție de a invada Ucraina – în timp ce, în realitate, se puneau la punct ultimele detalii ale planului care vizau trecerea forțelor ruse peste graniță și ocuparea unor porțiuni întinse din teritoriul ucrainean (Burke, Henschkel, 2022).

Un alt exemplu de atac cognitiv explorat în preambulul conflictului (Cognitive Warfare NATO, iunie 2025, p. 6) a fost și diseminarea narativei despre „*cele 13 laboratoare biologice din Ucraina*”, sugerând că SUA transformă Ucraina într-un teren de testare pentru armele biologice, cu aprobarea președintelui ucrainean. Kremlinul a amplificat strategic această narațiune prin platforme precum RT, Telegram și alte rețelele sociale, folosind documente manipulate și informații distorsionate pentru a viza publicul internațional, în special în regiunile în care exista deja scepticism față de instituțiile occidentale. Conform documentului NATO, campania a fost concepută pentru a exploata bias-urile cognitive, precum neîncrederea față de politica externă a SUA și frica de amenințări biologice, accentuată în urma pandemiei de COVID-19, cu scopul final de a submina încrederea în SUA și NATO, de a justifica agresiunea

rusă ca fiind o măsură defensivă și de a crea confuzie cu privire la natura reală a conflictului. Efectul urmărit nu a fost de ordin fizic, ci orientat spre manipularea psihologică: modelarea percepțiilor, redirectionarea vinei și slăbirea determinării internaționale.

Izbucnirea conflictului în sine a fost motivată de președintele rus, sub denumirea de „*operațiune militară specială*”, ca fiind o acțiune de „*denazificare*” a Ucrainei și, ulterior, „*o luptă pentru viitor, libertatea țărilor și a popoarelor*” (Putin, 2023). Utilizarea intensă a mesajelor centrate pe termenul de „*nazism*” au dezvoltat o semnificație atât de vastă, încât această noțiune a fost cuprinsă și în ultima versiune a Conceptului de Politică Externă al Federației Ruse (2023), alături de importanța altor termeni: „*hegemonia vestică*”, „*neo-colonialism*”, „*Occidentul colectiv*” sau „*rusofobia*” în motivarea evoluției războiului ucrainean.

Diseminarea mesajelor propagandistice, prin intermediul canalelor media, atât pe teritoriul Ucrainei, cât și în alte state care au susținut partea ucraineană, a fost desfășurată în paralel cu investițiile Moscovei în formarea unei rețele transnaționale de jurnaliști și influenceri favorabili Rusiei. Pentru aceasta au fost întreprinse programe de instruire, parteneriate media și transfer de „*know-how*” ideologic (Center for Countering Disinformation, 2025). În cele din urmă, procesul a făcut parte dintr-o strategie mai largă de impunere a narativelor ruse la nivel global, implementată atât prin canale media tradiționale, cât și prin platforme digitale, rețele sociale, influenceri online și campanii de dezinformare coordonate.

Modul în care Moscova a utilizat tehnologia pentru propagarea dezinformării a constituit un element de noutate în conducerea conflictelor. Utilizarea boturilor (programe de calculator, administrate în cadrul fermelor de bot și care generează un anumit conținut ținut împotriva sau în favoarea unui subiect), a trollilor (persoane cu identitate falsă care distribuie conținut propagandistic), respectiv a inteligenței artificiale (domeniu al informaticii care se concentrează pe crearea de sisteme capabile să imite inteligența umană), au potențat semnificativ efectele mesajelor în procesele cognitive ale cetățenilor. Termenii de „*bot*” și „*troll*” sunt adesea interschimbați în mod eronat, însă modul de operare al acestora este diferit: botii pot disemina rapid mesaje la scară largă, în timp ce trollii intervin în mod strategic pentru a stimula conflicte, a manipula conversații și a da credibilitate dezinformării. Eficiența maximă, valorificată și de Kremlin, este atinsă atunci când cele două instrumente sunt combinate, prin crearea iluziei unui consens autentic și prin amplificarea impactului narativelor dorite.

Utilizarea lor s-a manifestat încă din faza incipientă a conflictului, iar Serviciile Speciale ale Ucrainei au identificat peste un milion și jumătate de conturi pe diverse rețele sociale și platforme de mesagerie (...) „*create pentru a răspândi falsuri și propagandă pro-rusă*” (Ministerul de Interne de la Kiev, decembrie 2022). Rețelele de boți și trolli sunt, în continuare, o metodă utilizată în modelarea conflictului, în ciuda mai multor inițiative ale serviciilor de securitate și rețelilor sociale de contracarare. Impactul în influențarea comportamentelor maselor de oameni este considerabil, având în vedere că majoritatea persoanelor nu sunt obișnuite cu verificarea autenticității informațiilor, iar atribuirea materialelor este dificil de identificat. De asemenea, diseminarea lor în mediul informațional a cunoscut o creștere și din cauza exploatării inteligenței artificiale, rezultatele din ce în ce mai evaluate fiind dificil de contestat și de specialiștii din domeniu.

Așa cum menționează F. Bechis în „*Playing The Russian Disinformation Game*” (p. 125), rețelele sociale au reconfigurat fundamental campaniile de propagandă întrebuintate în trecut, oferind statelor posibilitatea de a-și viza adversarii într-un mod în care anterior era imposibil de conceput. Platformele au permis atingerea unor audiențe vaste, într-un cadru informal, direct în mediul cotidian al utilizatorilor, aspecte ce au sporit eficiența mesajelor transmise. În plus, campaniile derulate prin intermediul rețelilor sociale sunt dificil de identificat și contracarat, necesitând resurse financiare considerabil mai reduse decât metodele convenționale de influență psihologică sau kinetică.

Aceste caracteristici au determinat regimul de la Kremlin să aloce resurse considerabile pentru dezvoltarea unei strategii coerente și avansate de dezinformare digitală. Spre deosebire de alte state occidentale, Rusia se distinge prin amploarea și profunzimea programelor de influențare, care mobilizează în mod integrat resurse statale, mediatice și tehnologice într-un efort concertat de influențare cognitivă și manipulare informațională.

Difuzarea propriilor perspective prin diferite mijloace, asumate sau nu, dar și exploatarea clivajelor sociale, economice și politice existente în statele-țintă, au sprijinit obiectivele Rusiei de a submina solidaritatea internațională față de Ucraina și însămânțarea în concepția publicului ucrainean a convingerii că Rusia joacă rolul de victimă față de Vest și de eliberator al Ucrainei.

PERSPECTIVE

Deși Rusia nu și-a atins pe deplin obiectivele în Ucraina, utilizarea instrumentelor specifice componentei cognitive s-a intensificat recent, iar efectele acestora sunt evidente. În spațiul informațional au crescut îngrijorările legate de potențialele inovații pe care Rusia le-ar putea adopta în viitor. Aceste preocupări vizează, de asemenea, cooperarea în expansiune dintre Moscova și Beijing, cel din urmă actor fiind recunoscut pentru progresele sale semnificative în domeniul tehnologic.

Un alt aspect care necesită a fi aprofundat în viitorul apropiat este și alfabetizarea media, ca măsură de creștere a rezilienței cognitive. Războiul cognitiv condus de Rusia în Ucraina și alte zone de interes ar trebui să servească drept lecție învățată pentru dezvoltarea cooperării interinstituționale, implicând totodată mai multe categorii de public, ca parte integrantă a apărării totale (Solvita, 2022). Într-un mediu informațional saturat de campanii tot mai evolute de influențare cognitivă, promovarea activă a alfabetizării media nu este doar o necesitate educațională, ci și o strategie vitală pentru securitatea națională și stabilitatea regională. Prin urmare, încurajarea implicării și educării constante a cetățenilor în acest domeniu reprezintă un pilon fundamental în răspunsul eficient la provocările aduse de componenta cognitivă.

Abordarea conflictului din Ucraina din perspectiva războiului cognitiv, la scară globală, atrage după sine și chestionarea eticii acestui tip de conflict, deoarece influențează gândirea și deciziile oamenilor fără ca aceștia să fie conștienți. Într-un context în care granița dintre starea de pace și cea de război devine tot mai difuză, iar confruntările se poartă adesea în spațiul cognitiv, efectele asupra populației pot fi profunde și de durată. Tocmai din acest motiv, specialiștii din domeniul securității trebuie să fie pregătiți nu doar să identifice și să contracareze astfel de amenințări, ci și să gestioneze provocările etice tot mai complexe pe care le ridică natura schimbătoare a conflictelor contemporane (Rusu, 2025).

CONCLUZII

Federația Rusă este recunoscută pentru vasta sa experiență în domeniul manipulării informaționale. Deși retorica sa oficială a rămas constantă, prezentându-se ca victimă a acțiunilor Occidentului, concomitent cu menținerea viziunilor expansioniste, Rusia a reușit să devină un exemplu relevant al tranziției de la propaganda clasică la integrarea tehnologiilor moderne în influențarea comportamentului maselor.

Conflictul din Ucraina a fost însoțit de o intensificare fără precedent a războiului cognitiv dus de Federația Rusă, care a vizat în mod direct manipularea percepțiilor și perturbarea coerenței cognitive a populației ucrainene și a publicului internațional. Printr-o combinație de narrative oficiale, campanii de dezinformare, utilizarea de canale media afiliate, influenceri și rețele automatizate (boți, troli), Rusia a promovat teme precum: Ucraina ca stat eșuat, nazificarea societății ucrainene, legitimitatea istorică a anexării teritoriilor, dar și culpabilizarea NATO și a Occidentului pentru izbucnirea conflictului.

Războiul cognitiv s-a extins și în statele europene, urmărind divizarea opiniilor publice și slăbirea sprijinului politic pentru Ucraina. Astfel, spațiul cognitiv a devenit un câmp de luptă esențial, în care Rusia a investit resurse strategice, anticipând că victoria informațională poate precede sau chiar substitui succesul militar.

În fața intensificării războiului cognitiv desfășurat de Rusia, NATO și statele occidentale au devenit din ce în ce mai preocupate de dezvoltarea capacităților de apărare în spațiul informațional. În acest context, NATO a recunoscut explicit, în documente strategice recente, importanța protejării „spațiului cognitiv” al cetățenilor săi. De asemenea, campaniile de alfabetizare media devin esențiale pentru consolidarea rezilienței societale, din moment ce intervențiile cognitive ruse pot submina democrația din interior, chiar și în absența unui conflict convențional.

REFERINȚE BIBLIOGRAFICE:

1. Ambasada Federației Ruse în România (2023). *Vladimir Putin: „Operațiunea Militară Specială este o luptă pentru viitor, libertatea țărilor și a popoarelor”*, https://romania.mid.ru/ro/press-centre/arkhiv_novostey/vladimit_putin_opera_iunea_militar_special_este_o_lupt_pentru_viitor_libertatea_rilor_i_a_popoarelor/, accesat la 25 septembrie 2025.
2. Anuța, C. (2016). *Old and New in Hybrid Warfare. Countering Hybrid Threats: Lessons Learned from Ukraine*.
3. Bechis, F. (2020). *Playing the Russian Disinformation Game Information operations from Soviet tactics to Putin’s sharp power*. Democracy and Fake News.
4. Claverie, B., Cluzel F. (2020). *The Cognitive Warfare Concept*.
5. Bouwmeester, H. (2017). *Lo and Behold: Let the Truth Be Told – Russian Deception Warfare in Crimea and Ukraine and the Return of ‘Maskirovka’ and ‘Reflexive Control Theory’*, în *Netherlands Annual Review of Military Studies*.
6. Bugayova, N. (2025). *A Primer on Russian Cognitive Warfare*, Institute for the Study of War, <https://understandingwar.org/research/cognitive-warfare/a-primer-on-russian-cognitive-warfare/>, accesat la 23 septembrie 2025.

7. Burke, P., Henschke, A. (2022). *I Know My Truth... Now Tell Me Yours: From Active Measures To Cognitive Warfare In The Russian Invasion Of Ukraine*. Strategic Panorama.
8. Center for Countering Disinformation (2025). *How Russia Spreads Its Propaganda Worldwide Under the Guise of Education*, <https://cpd.gov.ua/en/international-threats-en/europe/how-russia-spreads-its-propaganda-worldwide-under-the-guise-of-education/>, accesat la 23 septembrie 2025.
9. Chiriac, O. (2021). *Cognitive Warfare in the 21st Century Great Power Competition – Framing of Military Activity in the Black Sea*, vol. Conferinței Gândirea militară românească, ediția a III-a, pp. 54-71.
10. Chotikul, D. (1986). *The Soviet Theory of Reflexive Control in Historical and Psychocultural Perspective: A Preliminary Study*. Naval Postgraduate School.
11. Solvita, D-L. (2022). *With Media Literacy Towards Cognitive Resilience: Updates from the Baltic States, and lessons learned*.
12. Normile, D. (2022). *China bets big on brain research with massive cash infusion and openness to monkey studies*, <https://www.science.org/content/article/china-bets-big-brain-research-massive-cash-infusion-and-openness-monkey-studies>, accesat la 23 septembrie 2025.
13. Deppe, C., Schaal, G-S. (2024). *Cognitive warfare: a conceptual analysis of the NATO ACT cognitive warfare exploratory concept*, <https://www.frontiersin.org/journals/big-data/articles/10.3389/fdata.2024.1452129/full>, accesat la 22 august 2025.
14. Galeotti, M. (2019). *Active Measures: Russia's Covert Geopolitical Operations*, <https://www.marshallcenter.org/en/publications/security-insights/active-measures-russias-covert-geopolitical-operations-0>, accesat la 23 septembrie 2025.
15. Gherasimov, V. (2016). *The Value of Science Is in the Foresight New Challenges Demand Rethinking the Forms and Methods of Carrying out Combat Operation*, în *Military Review*, The Professional Journal Of The U.S. Army.
16. Hofirek, M. (2021). *Messing with their minds: Maskirovka's Cognitive Effects in Crimea and Donbas*.
17. Morelle, M. et al. (2023). *Towards a Definition of Cognitive Warfare. Conference on Artificial Intelligence for Defense*, p. 3.
18. NATO Cognitive Warfare Concept (2025). Version 1.3.
19. Pynnöniemi, K., Kari, M. (2016). *Russia's New Information Security Doctrine: Guarding a besieged cyber fortress*. Finnish Institute of International Affairs.
20. Rusu, A. (2025). *Military ethics in the light of Cognitive Warfare*. International Conference RCIC`25, p. 49.
21. Serviciul Român de Informații (2020). *Tehnici de propagandă rusă*. Centrul de Excelență OSINT.
22. *Teoria controlului reflexiv în logica războiului hibrid* (2017), <https://intelligence.sri.ro/teoria-controlului-reflexiv-logica-razboiului-hibrid/>, accesat la 23 septembrie 2025.
23. *The Future of China's Cognitive Warfare: Lessons from the War in Ukraine* (2020), <https://warontherocks.com/2022/07/the-future-of-chinas-cognitive-warfare-lessons-from-the-war-in-ukraine>, accesat la 24 septembrie 2025.

24. The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation (2016), *Foreign Policy Concept of the Russian Federation*, /efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/[https://www.russiamatters.org/sites/default/files/media/files/Foreign%20Policy%20Concept%20of%20the%20Russian%20Federation%20\(approved%20by%20President%20of%20the%20Russian%20Federation%20Vladimir%20Putin%20on%20November%2030,%202016\)%20-%20Asset%20Publisher%20-%20The%20Ministry%20of%20Foreign%20Affairs%20of%20the%20Russian%20Federation.pdf](https://www.russiamatters.org/sites/default/files/media/files/Foreign%20Policy%20Concept%20of%20the%20Russian%20Federation%20(approved%20by%20President%20of%20the%20Russian%20Federation%20Vladimir%20Putin%20on%20November%2030,%202016)%20-%20Asset%20Publisher%20-%20The%20Ministry%20of%20Foreign%20Affairs%20of%20the%20Russian%20Federation.pdf), accesat la 24 septembrie 2025.
25. The Ministry of Foreign Affairs of the Russian Federation (2023), *Foreign Policy Concept of the Russian Federation*, https://www.mid.ru/en/foreign_policy/fundamental_documents/1860586/, accesat la 24 septembrie 2025.
26. Zimmer, P. (2013). *Maskirovka: The Hidden Key to Soviet Victory*, Warfare History Network, <https://warfarehistorynetwork.com/article/maskirovka-the-hidden-key-to-soviet-victory/>, accesat la 23 septembrie 2025.